

Het pedagogisch klimaat in de klas verbeteren kan!

Een didactisch hulpmiddel ontwikkelen dat het pedagogisch klimaat in de klas verbetert. Naar aanleiding van de vele nieuwsberichten over pesten op school heeft Linda Schouten zich hierop gericht. Dit gebeurde in het kader van een opdracht die wordt gegeven door de sectie ADM (algemene didactiek en methodiek) van de Amsterdamse ALO om een didactisch hulpmiddel voor een bepaalde doelgroep te ontwikkelen. In dit artikel beschrijft Linda hoe ze ertoe kwam en wat ze heeft ontwikkeld.

Door: Linda Schouten

In de leeftijd van 8-12 jaar wordt iets meer dan één op de drie kinderen gepest zoals in onderstaande afbeelding te zien is. Deze kinderen hebben niet het gevoel dat ze geaccepteerd worden door de klasgenoten. Verder is gebleken dat het percentage kinderen dat regelmatig gepest wordt op de basisschool hoger ligt dan op het voortgezet onderwijs (10,4 om 6,4). Vandaar dat ik mijn didactisch hulpmiddel richt op het basisonderwijs.

Na al deze berichten over pesten was ik ook wel erg benieuwd hoe dit zat met de leerlingen uit mijn klas. Ik heb het klimaat in mijn

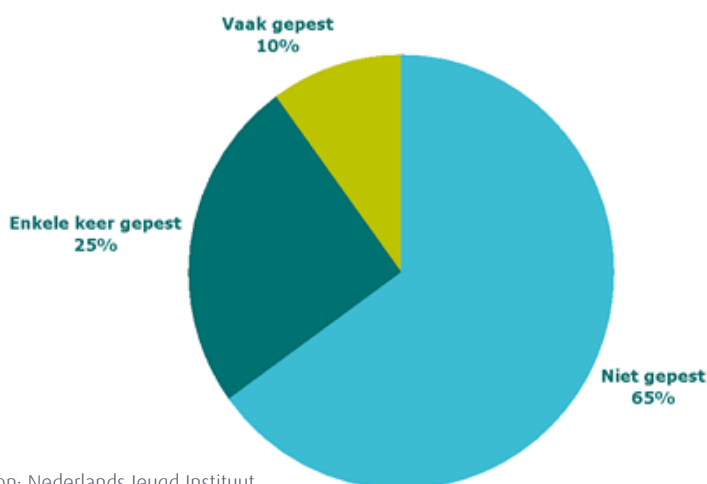
stageklas bekeken en een sociogram gemaakt. Een sociogram is een hulpmiddel om de relaties in een groep in kaart te brengen. Naar aanleiding van het sociogram kwam ik erachter dat er verschillende groepjes waren in de klas en sommige kinderen werden buitengesloten. De jongens wilden niet met de meiden samenwerken en andersom. Kinderen die buiten de groep vallen zullen zich niet geaccepteerd voelen in de groep en het niet fijn vinden op school. Vandaar dat ik een didactisch hulpmiddel heb ontwikkeld dat zich richt op het klimaat in de klas. Het doel was dat iedere leerling een prettige sfeer

ervaart in mijn les waarvoor ze met elkaar kunnen samenwerken en niemand wordt buitengesloten.

Pedagogisch klimaat

Allereerst is het van belang om te weten wat een pedagogisch klimaat precies inhoudt. Bij het pedagogisch klimaat gaat het om de sfeer waarin gewerkt wordt, en de wijze waarop de schoolleiding, de leerkrachten en de leerlingen met elkaar binnen de school omgaan (Van Parreren, 2005). Een belangrijk aspect van het begrip pedagogisch klimaat houdt in: de mate waarin er sprake is van normoverschrijdend gedrag door de leerlingen uit de groep. Dan heeft men het dus over de binnen de school geldende regels en de waarden en normen (Veugelaers & Kat,

Mate waarin kinderen van 8 - 12 jaar gepest worden

Bron: Nederlands Jeugd Instituut

Foto 1

1998). Het doel van het pedagogisch klimaat is om een sfeer te ontwikkelen in de klas waarin de kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Wanneer de kinderen zich op hun gemak voelen in de klas, zichzelf durven te zijn en zich geaccepteerd voelen is er sprake van een optimale ontwikkeling. (Jacobs & Ludérus, 2007).

Gevolgen goed pedagogisch klimaat

Wanneer er een goed pedagogisch klimaat is in de klas zullen de leerlingen betere leerprestaties leveren. Verder zijn de gevolgen van een goed klimaat dat kinderen met plezier naar school gaan en zich prettig voelen in de klas. De leerlingen voelen zich geaccepteerd in de klas, er hangt een ontspannen sfeer, ze werken aan hun zelfvertrouwen, er wordt rekening gehouden met elkaar, ze kunnen samenwerken en de kinderen zijn sociaal in de omgang (Brandsma & Bos, 1994).

Hoe zorg je voor een goed pedagogisch klimaat met behulp van dit product?

Voor een goed pedagogisch klimaat in de klas zijn bepaalde regels nodig. Door middel van belonen en straffen maak ik de leerlingen bewust van de regels. Dit wordt ook wel operante conditionering genoemd (Skinner, 1975). Doordat een bepaald gedrag geassocieerd wordt met een positieve (groene knijper) of negatieve (rode knijper) consequentie zal het kind hiervan leren. Het is dan belangrijk om als docent zoveel mogelijk te proberen het positieve gedrag te benadrukken, zodat dit gedrag eerder herhaald wordt. Uit eerder onderzoek is ook wel gebleken dat de ontwikkeling van prosociaal gedrag, dus gedrag dat ten goede komt aan anderen, en het zich eigen maken van de regels bevordert kan worden door uit te leggen waarom dat gedrag verkeerd is, bijvoorbeeld door te wijzen op de negatieve gevolgen voor anderen (Riksen-Walraven, 2004). Voor de ontwikkeling is het dus van belang dat de docent informatie en uitleg geeft over de regels. Vandaar dat het resultaat van mijn hulpmiddel aan het eind van de gymles ook besproken moet worden met de leerlingen. Na de les pak je het hulpmiddel er weer bij en worden alle regels en positieve en negatieve

atieve dingen besproken. Wel is het belangrijk dit zo positief mogelijk te benaderen. Zo worden de kinderen zich meer bewust van de regels in de klas en wat voor invloed dit heeft op andere kinderen.

Het product in de praktijk

Ik ben het hulpmiddel gaan testen tijdens de turnlessen die ik geef op een basisschool in Amsterdam. Aan het begin van de les heb ik uitgelegd wat de bedoeling ervan was. Ik merkte dat de leerlingen erg goed op de regels letten. Ze lieten elkaar netjes voorgaan in de rij, hielpen elkaar en probeerden zo goed mogelijk hun best te doen om een groene knijper te verdienen. Zowel de kinderen als ik mochten een knijper ophangen wanneer iemand merkte dat iemand anders iets deed wat positief of negatief was.

Aan het eind van de les riep ik de leerlingen bij elkaar en keken we wie wat had verdiend. Foto 1 geeft het resultaat weer van deze groep. Wat

mij opviel was dat er vooral veel groene knijpers werden uitgedeeld, dit is natuurlijk alleen maar positief. Bij het bespreken ging ik de knijpers langs en vroeg ik aan de kinderen wie deze knijper had opgehangen en waarom de ander deze verdiend had. Wat ik ook leuk vond om te zien was dat het kind met de rode knijper zichzelf daarna verbeterde door weer op de goede plek te gaan staan. Bij de nabespreking benadrukte ik daarom juist ook het positieve (verbetering van zichzelf) en hing ik daar weer een groene knijper op. Het verschil met de vorige keren merkte ik vooral bij het opruimen van de materialen. De kinderen werkten goed samen en vroegen elkaar om te helpen. De vorige keren waren de kinderen geneigd om alleen een matje op te pakken, wat natuurlijk niet ging en riepen dan mij erbij. Nu hielpen ze elkaar en zorgden ze er samen voor dat alles werd opgeruimd.

Literatuur

Brandsma, H.P. & Bos, K.T. (1994). *Vaststelling en waardering van het pedagogisch klimaat in basisscholen: ontwikkeling van*

een instrumentarium. Enschede, Nederland: Universiteit Twente, Onderzoekcentrum Toegepaste Onderwijskunde.

Feldman, R.S. (2010). *Ontwikkelingspsychologie*. Amsterdam, Nederland: Pearson Education Benelux.

Jacobs, F. & Ludérus, A. (2007). Het belang van het pedagogisch klimaat. *Lichamelijke Opvoeding* 7, 15-17.

Nederlands Jeugd instituut. *Cijfers pesten*. Retrieved from <http://www.nji.nl/>

Parreren, C.F. van (2005). *Ontwikkelen Onderwijs*. Leuven, Nederland: Uitgeverij Acco.

Riksen-Walraven, J.M.A. (2004). *Pedagogische kwaliteit in de kinderopvang: doelstellingen en kwaliteitscriteria*. Amsterdam, Nederland: Boom uitgevers Amsterdam.

Veugelers W., Kat E. de (1998). *Opvoeden in het voortgezet onderwijs*. Assen, Nederland: Koninklijke Van Gorcum BV. ◀

Linda Schouten is derdejaarsstudent aan de ALO in Amsterdam

Contact:

linda.schouten@hva.nl